

Magdalena Cuprjak

Nicolaus Copernicus University in Toruń, Poland

ORCID 0000-0002-0927-4927

Celina Czech-Włodarczyk

Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland

ORCID 0000-0002-1134-7021

Joanna Stepaniuk

Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland

ORCID 0000-0003-4724-7687

Pragmatyczny wymiar partycypacji w organizacjach młodzieżowych działających w Polsce i w Ukrainie

Pragmatic dimension of participation in youth organisations in Poland and Ukraine

Abstract: The paper aims to present the research results concerning the pragmatic dimension of the participation of young people in selected organisations working in Poland and Ukraine. The research was comparative. Data collection involved a search of secondary data sources. All the available documents posted on the websites of the investigated organisations, including their statutes, rules and regulations, reports and accounts covering activities and operations, and social media (Facebook) posts, were analysed. An analysis of the data's content for the "pragmatic dimension of participation" category led us to three oppositions: public vs private, physical vs virtual and cyclical vs one-time, which the actions of chosen organisations can define. The results show that despite the differences in the three oppositions of the pragmatic dimension of participation in Polish and Ukrainian organisations,

their mission is similar and boils down to taking all actions aimed at involving young people in developing a more democratic civil society in both countries.

Keywords: participation, youth organizations, Poland, Ukraine, qualitative research.

Wprowadzenie

W artykule przedstawiamy wyniki badań dotyczące wymiaru pragmatycznego partycypacji, realizowanej przez wybrane organizacje młodzieżowe działające w Polsce oraz w Ukrainie. Prezentowane wyniki są częścią szerszego projektu badawczego¹, w którym w sposób szczegółowy zostały opisane założenia teoretyczne i metodologiczne prowadzonych badań i w ramach którego ukazują się kolejne artykuły (Ostrowicka i Wolniewicz-Słomka, 2022; Cuprjak i Czech-Włodarczyk, 2022; Stepaniuk, 2023).

Wybrany na potrzeby tej części badań materiał badawczy pozwala na rozpoznanie, wstępną analizę, opis i porównanie przestrzennych i temporalnych właściwości działań podejmowanych przez badane organizacje przy pomocy kategorii partycypacji (jednej z trzech wykorzystywanych w projekcie). Pojęcie partycypacji jest przez nas sytuowane w kontekście koncepcji obywatelstwa oraz edukacji obywatelskiej. Obywatelstwo wiąże się z tożsamością jednostek, członkostwem we wspólnocie (różnie pojmowanej), konstytuowaniem wartości, które są zwykle interpretowane jako mające znaczenie dla wspólnego dobra, pozycjonowaniem partycypacji w życiu politycznym i społecznym oraz wiedzą na temat funkcjonowania społeczeństwa, jego struktur i procesów rządzenia (Abowitz i Harnish 2006). Partycypacja jest zatem jednym z elementów szerszego oraz nadrzędnego stanu, jakim jest poczucie podmiotowości i powiązane tym piastowanie przez każdego z nas zaszczytnej roli obywatela/obywatelki.

Warto w tym miejscu podkreślić, przywołując doświadczenia Malcolma Balla, pracownika młodzieżowego w Lewisham w Zjednoczonym Królestwie, że partycypacja nie powinna być narzędziem pracy z młodzieżą, ale raczej filozofią działania, w myśl której wszystkie działania podejmowane przez uczestników tych działań zakładają współuczestnictwo. Doświadczenie takiego współuczestnictwa, na poziomie jednostki i grupy, buduje podstawy

¹ Praca powstała w ramach realizacji projektu badawczego pt. „Heterotopie obywatelstwa. Dyskurs edukacyjny i pedagogie militaryzacji w przestrzeniach organizacji młodzieżowych. Ujęcie analityczno-krytyczne i porównawcze”, finansowanego z grantu Narodowego Centrum Nauki nr 2019/35/B/HS6/01365

do uczestnictwa obywatelskiego na poziomie kultury i struktury społecznej. Tym samym jest pewnego rodzaju totalną edukacją obywatelską o charakterze nieformalnym (Kordasiewicz, Sadura, 2013, s.19), która może odbywać się także w ramach organizacji młodzieżowych.

Podstawowe definicje

Pojęcie partycypacji używane jest w wielu kontekstach, na gruncie nauk społecznych i z różnymi przymiotnikami, takimi jak: publiczna, polityczna, społeczna, obywatelska czy indywidualna. Najprostsza definicja odnosi się do: uczestnictwa, udziału jednostek w większej grupie, formacji, projekcie czy instytucji. Jednak przedmiotem zainteresowania w tym artykule uczyniliśmy partycypację w organizacjach młodzieżowych, czyli *de facto* partycypację jej członków, a więc młodzieży polskiej i ukraińskiej. Partycypacja młodzieży jest niezwykle istotna, gdyż bazuje na ich własnych przekonaniach i pozwala im na korzystanie z ich praw obywatelskich, zapewnionych w dokumentach międzynarodowych np. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka oraz przyczynia się do rozwoju bardziej demokratycznych społeczeństw.

Warto podkreślić, że nowe formy partycypacji (tj. aktywność na portalach społecznościowych i forach internetowych) mogą służyć jako formy ułatwiające społeczne zaangażowanie lub mogą być komplementarne w stosunku do tych tradycyjnych (tj. udział w wyborach). Wyzwaniem stojącym przed instytucjami demokratycznymi różnych szczebli – od lokalnego, przez narodowy, po unijny, jest próba zaadoptowania nowych form partycypacji, tak aby zapewnić jak największą możliwość udziału młodych ludzi w procesach decyzyjnych, wykorzystując przy tym ich potencjał (EACEA, 2013, s. 18).

Według badań T. Taylora, partycypacja młodzieży to włączanie młodych ludzi w publiczny proces podejmowania decyzji dotyczących strategii i programów instytucji, organizacji. Jest to pytanie o siłę wpływu obywateli, niezależnie od wieku, na cele i kształt ich społeczeństw (2013, s. 222).

Ciekawą propozycję zdefiniowania partycypacji młodzieży, czyli odpowiedzi na pytania: czym jest, jak powinna wyglądać, kim są jej uczestnicy i jaki powinien być jej efekt końcowy, przedstawił Barry Checkoway, który zebrał doniesienia pochodzące z różnych dyscyplin akademickich i obszarów badań naukowych. Z jego analiz wynika, że partycypacja młodzieży:

- jest chroniona i zapewniona w dokumentach prawnych np. Konwencji o Prawach Dziecka przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1989,

- jest to proces, który angażuje młodzież w procesy podejmowania decyzji, które mają bezpośredni wpływ na ich życie,
- odnosi się do aktywnego zaangażowania i realnego wpływu młodych ludzi na działania podejmowane przez dorosłych w ramach prowadzonych i zarządzanych przez nich instytucji, a nie na pasywnej roli sprowadzającej się do tokenizmu,
- zakłada, że młodzi ludzie są kompetentnymi obywatelami, a nie pasywnymi odbiorcami usług,
- ma pozytywny wpływ na rozwój różnych kompetencji osobistych i społecznych młodzieży oraz rozwój nie tylko społeczności lokalnych, ale także pozostałych członków społeczeństwa. Istnieją jednak także zagrożenia wynikające z próby cynicznego wykorzystania przez agencje państwowe, publiczne zaangażowania młodzieży do utylitarnych celów związanych z jedynie pozornymi działaniami bez realnego przekazania władzy uczestnikom procesów decyzyjnych,
- jest skutecznie wspierana przez młodych liderów i dorosłych sojuszników,- obejmuje wiele różnych obszarów i sposobów, w jaki młodzież podejmuje działania i angażuje się w życie szkoły, wspólnoty, kraju prezentując swoją aktywną postawę polegającą nie tylko na działaniach wirtualnych, ale także fizycznych takich jak: protesty, demonstracje, wysłuchania publiczne itp.

Z analiz Checkowaya wynika również, że młodzież angażuje się w działania, których katalog nie jest zamknięty i zawiera takie tematy jak: rasizm, ubóstwo, zdrowie publiczne, bezdomność, wojna, dyskryminacja, różnorodność, bezrobocie, aduptyzm, efefibofia, zanieczyszczenia środowiska, zmiany klimatyczne itd. Ponadto, wiele młodych ludzi jest niezaangażowanych bądź też zaangażowanych w stopniu minimalnym w sprawy publiczne, ale są też grupy niezwykle aktywne. Ludzie wywodzący się zwłaszcza z rodzin o niskim statusie ekonomiczno- społecznych nie angażują się w formalną politykę, ale uczestniczą w wielu akcjach na miarę swoich możliwości i umiejętności (Checkoway, 2011, s.2-6).

Podstawowymi terminami naszych badań były: partycypacja w wymiarze pragmatycznym oraz organizacja młodzieżowa. W wyniku pogłębionej analizy literatury, w której brak jest jasno sprecyzowanych atrybutów czy też desygnatów analizowanych terminów, stworzyliśmy następującą definicję tych pojęć:

1. Partycypacja w wymiarze pragmatycznym to wszelkie działania służące: kształtowaniu zachowań prospołecznych; promocji

- i kultywowaniu określonych wartości; rozwiązywaniu bieżących problemów społeczno-polityczno-gospodarczych na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym; promocji zaangażowania obywatelskiego, podejmowanego w ramach danej, badanej organizacji młodzieżowej, które odbywały się w określonym czasie.
2. Organizacje młodzieżowe, to dobrowolne zrzeszenia młodzieży zmierzające do realizacji określonych celów. Są to miejsca, w którym młodzi ludzie mają szansę wyrażenia swoich ambicji, planów, marzeń, a celestatutowe zakładają ich realizację.

Metodologia

Celem naszych badań było rozpoznanie pragmatycznych wymiarów partycypacji młodzieży w dokumentach wytworzonych przez organizacje działające w Polsce i Ukrainie. Materiały zostały zgromadzone metodą przeszukiwania źródeł wtórnych. Do analizy wykorzystano metodę analizy treści (Rapley, 2007) oraz metodę indukcyjną, której celem było wytworzenie nowych kategorii na podstawie materiału empirycznego, które nie były wcześniej zdefiniowane (Katz, 2001; Szczepaniak, 2012, s. 99).

Postawiliśmy następujące pytanie badawcze: Jakie są pragmatyczne wymiary partycypacji w organizacjach młodzieżowych działających w Polsce i w Ukrainie?

W wyniku analizy indukcyjnej zostały wyłonione trzy główne wymiary zawierające w sobie pewne opozycje (dychotomie, które są pozornie przeciwstawne, ale z kolei uzupełniają się):

1. Prywatna (siedziby organizacji, mieszkania, domy członków) vs publiczna (place, parki, stadiony, szkoły, instytucje państwowe, las, góry).
2. Wirtualna (fora, czaty, sieci społecznościowe) vs fizyczna (przestrzeń naturalna wymagająca fizycznej obecności członków).
3. Cykliczna (rocznica, ważna data, święto, powtarzane np. co roku) vs jednorazowa (wydarzenia spontaniczne, w reakcji na jakieś wydarzenia, niezaplanowane).

Zgodnie z założeniami całego projektu, badane organizacje zostały wybrane na podstawie dwóch kryteriów: statusu i widzialności. Pierwsze kryterium, obejmuje organizacje polskie, które należą do Polskiej Rady

Organizacji Młodzieżowych² i jednocześnie są organizacjami pożytku publicznego. Drugie kryterium dotyczy medialnej widzialności w tygodnikach i prasie codziennej wszystkich organizacji młodzieżowych w roku 2018. Wybór tej daty został spowodowany faktem, że zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie rok ten był czasem szczególnym dla ujawniania się dyskursów o obywatelstwie. W Polsce obchodzono 100-lecie odzyskania niepodległości, a w Ukrainie 100-lecie państwowości. Obiektem naszych badań były zatem organizacje młodzieżowe, które stały się także tematem prasowych doniesień w związku z ww. świętami narodowymi.

AIESEC Polska

- GENEZA POWSTANIA: organizacja międzynarodowa; w Polsce od 1990 r.; należy do PROM
- MISJA: dążenie do osiągnięcia pokoju na świecie i pełnego wykorzystania potencjału ludzkiego (<https://aiesec.pl/historia/>)

ATD Czwarty Świat (ATD)

- GENEZA POWSTANIA: organizacja międzynarodowa: Międzynarodowy Ruch ATD Czwarty Świat; w Polsce koniec lat 90 w Kielcach, od w 2004 r. w Warszawie; należy do PROM
- MISJA: przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób i całych rodzin (<https://www.atd.org.pl/ruch-atd-w-polsce/>)

Centrum Inicjatyw UNESCO (CI UNESCO)

- GENEZA POWSTANIA: organizacja międzynarodowa; w Polsce od 2008 roku we Wrocławiu. Na początku jako nieformalna grupa wspierająca pracę Polskiego Komitetu ds. UNESCO; należy do PROM
- MISJA: oświecanie, edukacja, promocja w zakresie edukacji globalnej, europejskiej, dla demokracji i na rzecz praw człowieka, a także przeciwdziałanie dyskryminacji i wykluczeniu (https://unescocentre.pl/sekcja_team/misja/)

Centrum Inicjatyw Międzykulturowych Horyzonty (CIM Horyzonty)

- GENEZA POWSTANIA: organizacja założona w 1996 roku w Poznaniu; należy do PROM
- MISJA: inicjowanie, prowadzenie i wspieranie działań edukacyjnych społecznych i kulturalnych z i dla społeczności lokalnej oraz budowanie dialogu międzykulturowego między przedstawicielami różnych kultur (<https://cimhoryzonty.org/>)

Obóz Narodowo-Radykalny (ONR)

- GENEZA POWSTANIA: początki sięgają 1934r.; założona w 1993 r.; w 2012 r. została zarejestrowana jako stowarzyszenie
- MISJA: ciągły rozwój i praca nad odrodzeniem wartości narodowych i katolickich (<https://www.onr.com.pl/czym-jest-onr/>)

Młodzież Wszechpolska (MW)

- GENEZA POWSTANIA: początki sięgają 1922 r.; w 1989 r. została aktywowana; w 2003 r. została zarejestrowana jako stowarzyszenie
- MISJA: zbudowanie katolickiego państwa polskiego, państwa stanowiącego filar europejskiej cywilizacji łacińskiej (<https://mw.org.pl/idea-i-statut/>)

Rycina 1. Organizacje młodzieżowe działające w Polsce

² Organizacje należące do Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych i jednocześnie są organizacjami pożytku publicznego. PROM jest największą i najbardziej zróżnicowaną federacją organizacji pozarządowych reprezentującą opinie i potrzeby młodzieży w kontaktach z decydentami na poziomie krajowym.

Budujemy Ukrainę Razem (Будуємо Україну Разом/БУР/BUR)
• Geneza powstania: powstała w 2014 roku jako wolontariat Ukraińskiej Platformy Edukacyjnej (wówczas Lwowskiej Fundacji Edukacyjnej) • Misja: kształtowanie zaufania, odpowiedzialności i zdolności wśród ukraińskiej młodzieży (https://bur.ukredu.org/)
Fundacja Regionalnych Inicjatyw (Фундація Регіональних Ініціатив/ФРІ/FRI)
• Geneza powstania: powstała w 2002 r. w Użhorodzie; ogólnoukraińska młodzieżowa organizacja publiczna • Misja: edukowanie liderów i liderów zmian poprzez popularyzację proaktywności, świadomości społecznej i realizacji inicjatyw młodzieżowych (https://fri.com.ua/)
Młodzieżowy Korpus/ (Юнацький Корпус/ ЮнКор/ JUNKOR)
• Geneza powstania: powstała w 2015 roku; organizacja narodowo-patriotyczna • Misja: uczenie dzieci dyscypliny, samoorganizacji, odpowiedzialności i spójności; szkolenia patriotyczne młodzieży na bazie pułku AZOV (http://youngcorpus.com/)
Młodzieżowy Kongres Nationalistyczny (Молодіжний Націоналістичний Конґрес/ МНК/MKN)
• Geneza powstania: powstała w 2001 roku z inicjatywy Organizacji Ukraińskich Nationalistów (banderowców); ogólnoukraińska organizacja obywatelska, oficjalnie zarejestrowana w Ministerstwie Sprawiedliwości Ukrainy • Misja: wychowanie pokolenia wykształconych, odnoszących sukcesy Ukraińców, którzy budują państwo w oparciu o idee ukraińskiego nacjonalizmu (http://mnk.org.ua)
PLAST (Пласт)
• Geneza powstania: powstał w 1911 roku; narodowa organizacja harcerska Ukrainy • Misja: stworzyć odnosząc sukcesy Ukrainę za pomocą zdolnej młodzieży-plastunów, wychowanie patriotyczne (https://www.plast.org.ua/)
UKRAINER (UKRAİNER)
• Geneza powstania: edukacyjny, medialny projekt ukraiñoznawczy (materiały oparte są na wynikach ekspedycji społeczno-kulturowych); I-wsza wyprawa zespołu odbyła się w 2016 roku • Misja: zrozumienie i kształtowanie wiedzy na temat tego, kim są Ukraińcy, a także popularyzacja ukraińskiego dziedzictwa kulturowego za granicą (materiały publikowane są w dziesięciu językach) (https://ukrainer.net)

Rycina 2. Organizacje młodzieżowe działające w Ukrainie

Z uwzględnieniem powyższych kryteriów wybrano sześć organizacji działających w Polsce: AIESEC Polska (AIESEC), ATD Czwarty Świat Polska (ATD), Centrum Inicjatyw Młodzieżowych Horyzonty (CIM Horyzonty), Centrum Inicjatyw UNESCO (CI UNESCO), Młodzież Wszechpolska (MW) i Obóz Narodowo-Radykalny (ONR) i sześć działających w Ukrainie: Budujemy Ukrainę Razem (BUR), Fundacja Regionalnych Inicjatyw (FRI), Młodzieżowy Korpus (JUNKOR), PŁAST, Młodzieżowy Kongres Nationalistyczny (MKN), UKRAINER. Genezę ich powstania i misję prezentują Ryc. 1 i Ryc. 2.

W dalszej części artykułu będziemy posługiwać się skrótami nazw organizacji.

Przeanalizowano wszystkie dokumenty udostępnione przez organizacje polskie na stronach internetowych, w tym statuty, regulaminy, deklaracje, sprawozdania, oświadczenia i relacje z działalności, a także wpisy na Facebooku (FB) w sumie 696 dokumentów. W przypadku organizacji ukraińskich analizą objętych zostało 265 dokumentów, wśród których znalazły

się dokumenty tekstowe i dokumenty video. Analizowane treści obejmują publikacje w języku polskim, ukraińskim i angielskim z 2018 roku, a gromadzone były w okresie od stycznia 2021 roku do maja 2022 roku.

Analiza i interpretacja badań

Poniżej zaprezentowane są wyniki przez pryzmat różnic i podobieństw występujących pomiędzy wybranymi organizacjami młodzieżowymi, działającymi w warunkach polskich i ukraińskich.

1. Pragmatyczny wymiar partycypacji – opozycja prywatna vs publiczna

Badane organizacje, zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie funkcjonują najczęściej w przestrzeni publicznej, w miejscach ogólnie dostępnych dla każdego. W obu krajach są to place, ulice, przestrzenie miejskie, parki, dworce, a także najbliższe otoczenie instytucji administracji państwowej czy instytucji kultury. Jako przykłady w Polsce można wymienić, np.: Rondo Dmowskiego w Warszawie, na którym MW i ONR rozpoczyna co roku Marsz Niepodległości, dworzec PKP w Kielcach, gdzie przy Krzyżu Pamięci Zmarłych Bezdomnych ATD zorganizowała spotkanie podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem czy też budynek Szkoły Głównej Handlowej, gdzie AIESEC zorganizował zabawę świąteczną.

W Ukrainie przykładem może być odnowienie parku w Konstantynówce przez organizację BUR, która działa w parkach, miejskich skwerach, zaniedbanych i zniszczonych budynkach. Dla młodzieży należącej do BUR-u przestrzeń publiczna stanowi miejsce do aranżowania spotkań ludzi.

W przestrzeni prywatnej działa w Polsce tylko ATD oraz CIM Horyzonty, organizując w swoich siedzibach (nazywanych biurami) spotkania członkiń i członków oraz akcje społeczno-edukacyjne. W biurze ATD odbywają się spotkania organizacyjne w sprawach realizowanych projektów, np. akcji „Nasze Głosy”. Ponadto odbywają się w nim spotkania integracyjne oraz świąteczne.

W Ukrainie dominują organizacje, które nie prowadzą inicjatyw we własnych, niezależnych siedzibach, ale w ramach projektów korzystają z innych prywatnych miejsc takich jak: restauracja społecznościowa „Urban Space 100”, przestrzeń coworkingowa „HOME”, czy drukarnia „Dot”. Jednym z przykładów działań odbywających się w przestrzeni prywatnej są organizowane przez BUR własne szkoły i obozy (tzw. BURczik, BURlab).

W obu krajach bardzo często pojawiają się tzw. miejsca pomiędzy – pomiędzy przestrzenią prywatną a publiczną. Organizacje „oswajają” sobie pewne przestrzenie publiczne, które kojarzone są z ich działalnością, stając

się ponieważ prywatnymi. Dla CIM Horyzonty taką przestrzenią jest dzielnica Łazarz w Poznaniu, gdzie organizowane są spotkania z mieszkańcami, m.in. „imieniny dzielnicy Łazarz”. Podobną funkcję pełni ulica Dudziarska w Warszawie dla organizacji ATD. W obu miejscach mamy do czynienia ze zorganizowanymi akcjami społeczno-edukacyjnymi, mającymi na celu integrację sąsiedzką oraz pomoc potrzebującym. CIM Horyzonty działa również m. in. w Po-dzielni (Centrum Ekonomii Współdzielenia na osiedlu Łazarz w Poznaniu), która znajduje się w „ich” dzielnicy.

Dla ONR i MW swoją przestrzenią „pomiędzy” jest Rondo Dmowskiego, gdyż poza tym, że w swoich dokumentach identyfikują się ze spuścizną intelektualną Romana Dmowskiego, to także od ronda rozpoczyna się coroczny przemarsz tych organizacji, upamiętniający rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości. W jego obrębie organizowane są również konferencje prasowe tych organizacji.

Organizacje działające na terenie Ukrainy również podejmują inicjatywy w miejscach określanych jako przestrzeń „pomiędzy”. Może to być np. ściana z murem, park, czy teren w lesie do założenia obozu. Przykładem organizacji działającej w ten sposób jest PŁAST, który organizuje obozy, np. w ośrodku sportowym w Kornyniu, czy Żytomierskim Instytucie Wojskowym im. S.P. Korolowa.

Czasami dokładna lokalizacja miejsca w przestrzeni publicznej nie jest określona, a organizacja podaje tylko nazwę miejscowości, w której jest realizowane dane wydarzenie. W Polsce trudność sprawia określenie przestrzeni działania CI UNESCO. Mowa jest bowiem o kilku akcjach, tj. podsumowanie szkolenia New Way – EME w Toledo czy spotkanie w ramach projektu MOMMAS Coffee w Libercu, ale nie ma konkretnych informacji o miejscu.

W Ukrainie do przykładów nieokreślonych przestrzeni, poza nazwą miasta, można zaliczyć, np. działania organizacji FRI, która w Zaporozu zorganizowała kreatywny wieczór charytatywny – święto muzyki i rymowania, a w Odessie imprezę na temat praw człowieka. Ponadto niektóre z analizowanych organizacji (np. FRI, BUR) prowadzą działania w miejscach publicznych na szerszą skalę, np. ogólnokrajową. Najczęściej inicjatywy dotyczą propagowania praw człowieka, czy zwrócenia uwagi opinii publicznej na poszanowanie godności człowieka. Innym przykładem jest akcja organizacji FRI, domagająca się śledztwa w sprawie przestępstw przeciwko działaczom, dziennikarzom i osobom publicznym, do której włączyły się Kijów, Mikołajów, Lwów, Odessa, Winnica i Charków.

Jak wynika z analiz, w przestrzeni publicznej, młodzież ma szansę angażowania się w sprawy społeczne, mając realny wpływ na bliskie jej otoczenie. Biorąc udział w odbudowie parku (BUR) będzie bowiem mogła w przyszłości z niego skorzystać. Ponadto może zaprezentować publicznie swoje poglądy i przynależność do określonych idei. Młodzież krocząca w Marszu Niepodległości niewątpliwie prezentuje określone wartości, aczkolwiek w tym przypadku pojawia się wątpliwość, na którą zwraca uwagę Checkoway (2011, s. 5). Mianowicie, może to być przykład wykorzystania młodzieży przez dorosłych liderów dla celów politycznych.

W przestrzeni prywatnej jest możliwość rozwijania kompetencji społecznych, organizatorskich oraz własnych zainteresowań. Przykład obozów BURczik wskazuje wprost na realizowane cele społeczne, tj. promowanie wśród młodych ludzi idei wolontariatu, samowychowania, samokształcenia oraz odpowiedzialności. Ponadto, w tej przestrzeni, młodzież ma dostęp do miejsc specyficznych, zamkniętych dla szerszego grona, co dodatkowo wzmacnia poczucie wspólnotowości.

2. Pragmatyczny wymiar partycypacji – opozycja fizyczna vs wirtualna

Organizacje działające w Polsce funkcjonują zarówno w ramach przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej, z wyraźną dominacją fizycznej, w Ukrainie głównie w przestrzeni fizycznej. Wszystkie wymienione wcześniej (w punkcie 1) działania odbywały się w przestrzeni fizycznej. W Polsce można wymienić dodatkowo: projekt zrealizowany przez AIESEC „Młodzi Samorządni – edukacyjno-animacyjny projekt”, skierowany do młodzieży z określonych miast; akcję CIM Horyzonty „SzOK, czyli Szkolenia Otwartości Kulturowej”, odbywający się w Domu Studenckim Jowita w Poznaniu. Ponadto AIESEC organizuje indywidualne i grupowe staże oraz wolontariaty zagraniczne, które odbywają się w określonych miejscach fizycznych – krajach, placówkach, miejscach pracy.

Niewątpliwie fizyczną przestrzenią jest również trasa corocznego Marszu Niepodległości – czyli ulice Warszawy, ze szczególnym miejscem, jakim jest wspomniane wcześniej Rondo Dmowskiego. Warto zaznaczyć, że z kolei dyskusja wokół marszu toczyła się w przestrzeni wirtualnej – publikowano oświadczenia organizacji wobec odwołania eventu, czy też komentowano wydarzenie związane ze spaleniem flagi UE (MW, posty na FB).

Każda z analizowanych organizacji ukraińskich prowadziła działania w przestrzeni fizycznej. Warto zauważyć, że wśród nich są takie, które realizują inicjatywy, czy też projekty wyłącznie w tej przestrzeni. Przykładem jest JUNKOR, który organizuje dla młodzieży m.in. lekcje odwagi dla kadetów

obwodu charkowskiego, zajęcia z ręcznego boju, zajęcia orientacji w terenie/mieście, obsługa broni, czy kursy z języka angielskiego dla dzieci z Czernihowa. Podobnie organizacja MKN działa głównie w przestrzeni fizycznej. Jej członkowie często spotykają się i dyskutują np. o sprzeciwie wobec rosyjskiej ingerencji w ukraińskie wybory. W siedzibie MKN odbywają się projekcje filmów, wykłady (mieszkańcom Sum opowiedziano o UPA i jej wpływie na teraźniejszość), a także wystawy fotograficzne.

Ciekawą formę działań w przestrzeni fizycznej, ale ukierunkowanej na mobilność prezentuje BUR (tzw. BUR mobilny), jako wycieczki, podróże po miejskich przestrzeniach i festiwalach. Młodzież należąca do BUR-u spotyka się w miejscach kojarzonych z odpoczynkiem i relaksem, które mają zachęcać do nawiązywania kontaktów i znajomości oraz umożliwić generowanie nowych idei.

W Polsce niewiele jest projektów czy akcji, które odbywają się tylko i wyłącznie wirtualnie. Najbardziej aktywna w tej przestrzeni jest MW, która w 2018 roku wydała kilka oświadczeń związanych z organizacją Marszu Niepodległości, ale również dotyczących spraw politycznych w kraju, np. „Zmienić politykę wobec Ukrainy”, czy „Oświadczenie (...) w sprawie kryzysu dyplomatycznego. Dość żydowskiej bezczelności” (MW, posty na FB). Ponadto organizacja zorganizowała akcję internetową „Księża jak samoloty” w celu poprawy wizerunku kleru w Polsce. Do akcji wirtualnych zaliczyć należy akcję Maratonu Pisania Listów Amnesty International zorganizowaną przez CIM Horyzonty czy infografikę organizacji AIESEC związaną z realizacją przez Polskę Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ.

W Ukrainie jest jeden przypadek organizacji – FRI, której działalność jest widoczna zarówno w przestrzeni wirtualnej, jak i fizycznej. FRI działa dwutorowo i w ramach promocji wydarzeń stosuje zarówno tradycyjne formy przekazu i interakcji tj. kongres mediów w Kijowie, na którym uczestnikom przekazano wiedzę na temat strategii marketingowych i pracy w zdalnych zespołach (analizowanie swojego CV, copywriting, e-mail marketing), jak i inicjatywy podejmowane są w przestrzeni internetowej, czego przejawem jest Networking. Organizacje na swoim facebookowym profilu systematycznie publikują wpisy, w których m.in. przybliżają sylwetkę organizacji, czy ogłaszają przyszłe wydarzenia lub udostępniają wywiady z osobami publicznymi. Warto podkreślić iż FRI ma swój kanał na YouTube z wysokiej jakości treściami wideo („Śledź aktualizacje: YouTube - <https://goo.gl/GUFio4>”).

UKRAINER to organizacja, której praktycznie wszystkie materiały, nagrania audio/video są dostępne w Internecie, a promocja kultury ukraińskiej odbywa się głównie przy pomocy nowoczesnych technologii cyfrowych.

Z kolei BUR promocję swoich działań prowadzi w Internecie np. w formie wpisów na FB lub jako w formie publikacji ogłoszeń. JUNKOR i MKN to organizacje, które praktycznie nie prowadzą działań w przestrzeni wirtualnej.

W obu krajach przestrzeń wirtualna pełni w większości przypadków rolę sprawozdawczą lub zaproszenia do określonego działania/spotkania, ale także jest platformą do wyrażania wartości organizacji. Podobnie jest w przypadku wybranych organizacji ukraińskich, np. FRI, UKRAINER, czy MKN które jasno określają cele i wartości swoich działań. Warto podkreślić, że wydawane przez ONR i MW oświadczenia są ściśle związane z polityką i służą określonej opcji politycznej.

Przestrzeń fizyczna jest nadal dominująca, skierowana na pracę z i dla ludzi. Natomiast ważny podkreślenia jest fakt, że w przestrzeni wirtualnej działa głównie zarząd organizacji, który dodaje wpisy w mediach, natomiast w przestrzeni fizycznej (jednocześnie publicznej) mogą brać udział wszystkie osoby, nawet te nie zrzeszone w organizacji, co daje możliwość szerokiej współpracy i realnego wpływu na rzeczywistość społeczną.

3. Pragmatyczny wymiar partycypacji – opozycja cykliczne vs jednorazowe

Organizacje działające w Polsce i w Ukrainie posiadają w analizowanych dokumentach zarówno działania cykliczne, jak i jednorazowe, o charakterze spontanicznym.

W Polsce do cyklicznych należy zaliczyć Marsz Niepodległości, organizowany przez MW i ONR. Jest to jednocześnie akcja, która odbywa się w tym samym miejscu (fizycznym i publicznym) i czasie (zawsze 11 listopada). Cytując MW: „Marsz Niepodległości to stałe wydarzenie w kalendarzu każdego polskiego nacjonalisty” (Mw, Posty FB). Ponadto ONR organizowała corocznie w Jedwabnem „uroczystości związane z eksterminacją społeczności żydowskiej dokonanej 10 lipca 1941 roku” oraz Bieg Powstania Warszawskiego (ONR, str. Int.). Organizacja ATD organizuje natomiast cyklicznie Warsztaty „Wrzesińskiego” oraz Obchody Międzynarodowego Dnia Walki z Ubóstwem.

Do akcji cyklicznych, można zaliczyć również działalność ATD na osiedlu Dudziarska oraz CIM Horyzonty w dzielnicy Łazarz. AIESEC z kolei realizuje w swojej działalności cykliczne projekty dążące do realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju ONZ, itp. cykl warsztatów #3: Dobre Zdrowie i Jakość Życia, 10 „Mniej nierówności” (AIESEC, posty FB).

W Ukrainie organizacje prowadzą głównie działalność cykliczną. Wśród nich można podać takie przykłady projektów, jak: praktyka miejscowego samowychowania, która odbyła się 2014, 2015 i 2016 roku (UKRAINER), obchody rocznicy „100 lat walki. Rewolucja ukraińska 1917-1921”;

druga i trzecia zmiana obozu narodowo-patriotycznego „Sichowik” w Zaporozu; piąta, letnia zmiana (edycja) w obozie „Azoviets” organizowane przez JUNKOR, czy też akcja organizacji MKN „Stop narkotykom” – druga edycja oraz zapoczątkowane w 2014 roku seminarium „Kurs Wolnych Ludzi”, będące serią nieformalnych wydarzeń dla młodych ludzi, którzy chcą być aktywni w przestrzeni publicznej, dokonywać zmian swojego otoczenia i poszukują niezbędnej wiedzy oraz umiejętności, a także osób podzielających ich punkt widzenia.

Innymi przykładami są, m.in.: 100. Rocznica podniesienia ukraińskiej flagi nad Flotą Czarnomorską, czy też wydarzenia kulturalne organizowane przez FRI, tj.: poezja, krótka proza, muzyka, czy teatr.

Zarówno w Polsce, jak i w Ukrainie występują działania jednorazowe, niejednokrotnie spontaniczne, związane z bieżącymi problemami społecznymi lub wydarzeniami politycznymi. W Polsce organizacje o pochodzeniu międzynarodowym kładą nacisk na przykład na zmiany klimatyczne oraz problem ubóstwa. I tak AIESEC zorganizował akcję głosowania na aplikację dotyczącą ograniczenia marnowania żywności, ATD pracowało nad grą planszową o tematyce wychodzenia z ubóstwa, a CIM Horyzonty przeprowadziło akcję „Się kręci”, w której młodzież z domu poprawczego oraz dzieci z domu dziecka brały udział w nagrywaniu teledysku.

Działania jednorazowe to także reakcje odnoszące się do krytyki działalności społeczno-politycznej innych środowisk. Organizacje ONR i MW czynnie brały udział w akcjach, spotkaniach i konferencjach wynikających z misji tych organizacji, polegających na wzmacnianiu i obronie wartości narodowych i katolickich. Do takich należy zaliczyć, itp. akcję „Poznań: Nie dla USA, UE i NATO!”, w której ONR bardzo krytycznie odnosi się do rocznicy wejścia Polski do Unii Europejskiej, nazywając flagi UE „szmatami”, a samą Unię „eurokołchozem” (ONR, Str. Int.). Ponadto Brygada Opolska ONR zorganizowała „Kontrmanifestację do I opolskiego marszu równości”, a Brygada Dolnośląska wraz z MW, Fundacją Pro – Prawo do Życia Wrocław oraz Krucjatą Młodych – Marsz „Stop pedofilii”, podczas którego informowano o powiązaniu homoseksualizmu z pedofilią oraz o „duchowej szkodliwości praktykowania dewiacji i zboczeń” (ONR, Str. Int.).

W Ukrainie także występują działania podejmowane w „odruchu chwili”, w związku z jakimś ważnym wydarzeniem, angażującym działaczy i społeczność lokalną. Przykładem jest BUR, gdzie inicjatorami pomysłów najczęściej są pojedyncze osoby, jak i inni działacze z danego miasta, którzy motywują młodych ludzi do podjęcia działań jednorazowych, które później są kontynuowane, a zatem przeradzają się w formę cykliczną.

Również FRI jest organizacją prowadzącą działania najczęściej jednorazowe. Przykładem takiej inicjatywy jest np. Forum Ośrodków/Obozów FRI w Lwowie, które miało formę tradycyjnego wydarzenia. Uczestnicy forum poznali niestandardowe podejście do tworzenia programów na wydarzenia edukacyjne oraz zasady działania algorytmów Facebooka. Przypadek FRI pokazuje, że ich inicjatywy mają charakter działań oddolnych, jednorazowych, w odpowiedzi na ważne wydarzenia, które motywują członków organizacji do szybkich, zdecydowanych akcji tj. 17 września Uniwersytet Uliczny – „Prawa nie dają – prawa odbierają!” z FRI Odessa.

Działania cykliczne organizacji wpisują się w misję organizacji, realizując założenia statutowe. Natomiast jednorazowe stanowią odruch chwili, reakcję na to, co dzieje się aktualnie na świecie czy w otoczeniu lokalnym. Widoczny jest tu duży wachlarz tematów, związany z jednej strony z problemami społecznymi, a z drugiej z bieżącą polityką.

Podsumowanie

Przeprowadzona analiza pragmatycznego wymiaru partycypacji ujętej w trzy opisane opozycje pozwoliła na sformułowanie kilku istotnych wniosków:

1. W opozycji przestrzeń prywatna vs publiczna warto podkreślić, że często jest to „przestrzeń pomiędzy”, czyli przestrzeń publiczna, która na czas jakiegoś eventu, spotkania staje się ich przestrzenią prywatną. Pełni ona bardzo ważną rolę w kształtowaniu postaw społecznych młodzieży, która ma szansę współdziałać z innymi i na rzecz innych osób, osuwając jednocześnie określone miejsca i czyniąc z nich „swoją kawałek świata”.
2. W opozycji przestrzeń fizyczna vs wirtualna wyraźnie widać, że przestrzeń wirtualna miała charakter sprawozdawczy i służyła opisowi wydarzeń, które zrealizowały w przestrzeni fizycznej.
3. W opozycji działania cykliczne vs jednorazowe często mamy do czynienia ze zlewaniem się dwóch wymiarów: czasu i przestrzeni (swoistej czasoprzestrzeni) – wydarzenia cykliczne zawsze odbywają się w tym samym miejscu, zarówno w przestrzeni prywatnej (biurze, siedzibie), jak i publicznej (np. place, ulice, parki).

Przeprowadzone badania prowadzą nas do podobnych wniosków, jakie wysunął Checkoway (2011). Mianowicie młodzież zrzeszona w organizacjach angażuje się w sprawy na różnych poziomach – od lokalnego po globalny, prezentując swoją aktywną postawę głównie w przestrzeni fizycznej oraz podejmuje działania związane z rozwojem własnym, z kształtowaniem

nowych kompetencji. Katalog tematów jest nieograniczony i sprzężony z aktualnymi nastrojami społeczno-politycznymi. Warty podkreślenia jest fakt, że wśród organizacji działających w Polsce widoczne są wyraźne różnice w podejściu do niektórych problemów, takich jak rasizm czy dyskryminacja. Jedne bowiem z nimi walczą (np. CIM Horyzonty), a inne je podsycają (np. MW i ONR). To zagadnienie jest eksplorowane w innych częściach projektu badawczego.

Podsumowując wyniki naszych wstępnych badań w obszarze pragmatycznego wymiaru partycypacji pragniemy podkreślić, że pomiędzy wybranymi organizacjami młodzieżowymi działającymi w Polsce i w Ukrainie jest więcej podobieństw niż różnic. Wynika to głównie ze wspólności w zakresie misji, jakie deklarują w swoich dokumentach, sprowadzające się do promocji określonych wartości oraz kształtowania konkretnych zachowań młodzieży polskiej i ukraińskiej. Wartości i priorytety deklarowane przez badane organizacje mają na celu motywowanie młodych ludzi do systematycznego angażowania się w działania na rzecz społeczności, co w konsekwencji w przyszłości przyczyniać się będzie do rozwoju bardziej demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego w obu tych państwach.

Bibliografia:

- Abowitz, K., Harnish J. (2006). Contemporary Discourses of Citizenship. *Review of Educational Research*, 76(4), 653–690.
- Checkoway, B. (2011). What is youth participation? *Children and Youth Services Review*, 33(2), 340–345. DOI: 10.1016/j.childyouth.2010.09.017
- Cuprjak, M., Czech-Włodarczyk, C. (2022). Levels and Forms of Political Participation in Selected Youth Organisations Operating in Poland. *Przegląd Badań Edukacyjnych (Educational Studies Review)*, 2(40), 159–177, doi: 10.12775/PBE.2022.023.
- Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA). (2013). *Political participation and EU citizenship: perceptions and behaviours of young people. Evidence from Eurobarometer surveys*. Bruksela: Komisja Europejska. Pobrano z: https://ec.europa.eu/assets/eac/youth/policy/documents/perception-behaviours_en.pdf (dostęp: 14.01.2023)
- Katz, J. (2001). Analytic Induction. W: N. J. Smelser, P. B. Baltes (red.), *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences* (pp. 480–484). Vol. 1. Oxford, U.K.: Elsevier, doi: 10.1016/B0-08-043076-7/00774-9.
- Kordasiewicz, A., Sadura, P. (2013). Wprowadzenie. Szkoła demokracji-okiem refleksyjnych praktyków. W: A. Kordasiewicz, P. Sadura, (red.),

- Edukacja obywatelska w działaniu* (s. 7-27). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Ostrowicka, H., Wolniewicz-Slomka, K. (2022). Heterotopie nacjonalistycznych organizacji młodzieżowych w Polsce: uwspólnotowienie i system wejścia/wyjścia. *The Qualitative Report*, 27(11), 2528-2545.
- Rapley, T. (2007). *Doing Conversation, Discourse and Document Analysis*. Los Angeles–London–New Dehli–Singapore: SAGE Publications Ltd.
- Stepaniuk, J. (2023). Nie tylko dyskusja. O partycypacyjnych formach i metodach organizacji młodzieżowych działających na terenie Ukrainy. *Cywilizacja i Polityka*, 20, 111-123, doi: 10.15804/cip202206.
- Szczepaniak, K. (2012). Zastosowanie analizy treści w badaniach artykułów prasowych – Refleksje Metodologiczne. *Acta Universitatis Lodzensis. Folia Sociologica*, 42, 83–112.
- Taylor, T. (2013). Młodzi, polityka i partycypacja z perspektywy pracy w młodzieży. W: A. Kordasiewicz, P. Sadura (red.). *Edukacja obywatelska w działaniu* (s. 220-235). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.